

Pytanie badawcze i hipotezy robocze

Problem badawczy

Problem badawczy, zwany inaczej pytaniem badawczym, odszukujemy zawsze kiedy coś badamy. Jednak zanim badacz dojdzie do ich sformułowania, musi określić metodę jaka będzie stosował przy badaniu danego zjawiska. Metoda badawcza jest to sposób osiągnięcia celu jaki stawia przed nami cel badawczy. W pedagogice wysuwa się szereg postulatów metodologicznych takich jak poznanie i badanie całego wachlarza zjawisk pedagogicznych. Można tego dokonywać przy wykorzystaniu wielu metod badawczych, przy czym powinny być one jak najbardziej zróżnicowane, gdyż ich jednostronność może prowadzić do przypadkowych i błędnych wniosków. W badaniach trzeba nie tylko używać różnorodnych metod, lecz trzeba także wiedzieć, jak je zastosować w sposób przez naukę zaakceptowany i znać rygory, jakim podlega poznanie naukowe. Stosowane metody muszą pozwolić na ustalanie i wykrywanie związków i praw rządzących przebiegiem badanych zjawisk badania powinny uwzględniać wiązanie teorii z praktyką badacz nie może w pracy kroczyć na oślep i ograniczać się wyłącznie do zbierania materiału praktycznego lecz musi być do tej pracy odpowiednio metodologicznie i teoretycznie przygotowany [\[1\]](#).

Można spotkać się ze zdaniem, że formułowanie problemów badawczych prostym przedsięwzięciem polegającym na precyzyjnym rozbiorze tematu na pytania. Aby jednak przyniosło to efekty, zabieg ten musi jednak odpowiadać kilku podstawowym zasadom.

Przede wszystkim problemy badawcze powinny wyczerpywać zakres naszej niewiedzy, zawarty w tematyce badań. Tak więc problemy badawcze w sposób szczegółowy określają zakres wątpliwości badacza, tym samym określają krąg badań.

Kolejnym warunkiem, jaki musi być spełniony, aby problemy badawcze były sformułowane we właściwy sposób, jest konieczność zawarcia w nich wszystkich podstawowych zależności między zmiennymi. Dzięki temu będziemy mogli określić zakres badanych zjawisk.

Biorąc pod uwagę kryterium przedmiot, zakres i rolę jaką pełnią problemy, wyróżnia się następujące problemy badawcze:

1. Teoretyczne i praktyczne;
2. Ogólne i szczegółowe;
3. Podstawowe i szczytkowe. [\[2\]](#)

Formułowanie problemów badawczych jest zabiegiem wymagającym głębokiej analizy i określonego zasobu wiedzy. Wprawdzie problemy badawcze określają zakres niewiedzy badacza, ale aby je poprawnie postawić, trzeba poznać szczegółowo przedmiot badań.

Problem w stosunku do sformułowanego wcześniej przedmiotu badań stanowi radykalne uściślenie i ukierunkowanie zainteresowań badacza. Formułowanie problemów stanowi ogromnie ważny etap w koncepcyjnej fazie badań. [\[3\]](#)

Pytanie badawcze oraz hipotezy robocze to fundamenty każdego projektu badawczego, stanowiące jego intelektualną oś i nadające kierunek całemu procesowi badawczemu. Dobre sformułowanie pytania badawczego oraz hipotez roboczych jest kluczowe, ponieważ od tego zależy, czy badanie będzie miało klarowną strukturę oraz czy jego wyniki będą miały znaczenie naukowe i praktyczne.

Pytanie badawcze to podstawowy problem, na który badacz stara się znaleźć odpowiedź. Jego sformułowanie jest jednym z najważniejszych etapów planowania badań, ponieważ to ono określa, jakie aspekty danego problemu zostaną poddane analizie, jakie dane będą potrzebne oraz jakie metody badawcze zostaną zastosowane. Pytanie badawcze powinno być precyzyjne, jednoznaczne i możliwe do zbadania w ramach dostępnych zasobów

oraz czasu. Warto zadbać, aby pytanie badawcze odnosiło się do istotnych zagadnień teoretycznych i praktycznych, co pozwoli na uzyskanie wyników, które będą miały wartość nie tylko dla samego badacza, ale także dla szerszego grona odbiorców.

Formułując pytanie badawcze, należy wziąć pod uwagę kilka kluczowych aspektów. Po pierwsze, pytanie powinno być ściśle powiązane z problemem badawczym oraz celami badania. Po drugie, powinno ono odnosić się do zjawisk lub procesów, które są mierzalne lub dają się opisać w sposób systematyczny. Po trzecie, pytanie badawcze powinno być sformułowane w sposób neutralny, tak aby nie sugerowało odpowiedzi ani nie narzucało określonego kierunku interpretacji wyników.

Przykład pytania badawczego może brzmieć następująco: „W jaki sposób metoda nauczania przez zabawę wpływa na rozwój kompetencji społecznych u dzieci w wieku przedszkolnym?”. Jest to pytanie jasno sformułowane, odnoszące się do konkretnego zjawiska (wpływ metody nauczania przez zabawę) oraz określonej grupy badanej (dzieci w wieku przedszkolnym).

Hipotezy robocze

Hipotezą jest to wszelkie twierdzenia częściowo tylko uzasadnione. Będzie nią domysł, za pomocą którego tłumaczymy zaistniałe zjawiska, a więc również uogólnienie osiągnięte na podstawie informacji wyjściowych. Hipoteza w badaniach pedagogicznych ma przeważnie formę zależności prawdopodobnej dwu lub więcej zjawisk. W kolejnym etapie postępowania badawczego można ją udowodnić przez zebranie zbioru informacji ją popierających lub obalić w związku z brakiem takiego zbioru albo zebranie zbioru informacji świadczących o fałszywości przypuszczenia. Badacz powinien sformułować możliwie wiele hipotez obejmujących wszelkie mające znaczenie dla badań zależności i cechy badanego środowiska. [\[4\]](#)

Hipoteza, zwana także przypuszczeniem, jest formą odpowiedzi na pytania zawarte w problemach badawczych, która nosi cechy

prawdopodobieństwa. Z założenia jest to jednak tylko prawdopodobne przypuszczenie, którego prawdziwość ma za zadanie potwierdzić lub zanegować planowane badanie. Hipoteza w swojej formie gramatycznej jest więc zdaniem obserwacyjnym, które zawiera opis faktu naukowego. Jedyna różnica polega na tym, że w czasie formułowania hipotez nie wiadomo, czy są one prawdziwe, czy fałszywe.

Precyzyjne sformułowanie hipotez różni poznanie naukowe od poznania potocznego. Hipoteza kieruje badania w stronę problemów ważnych, a w pedagogice hipoteza spełnia rolę także ochronną, zabezpieczając badane dzieci przed szkodliwym wpływem badań. Jednak żeby hipoteza mogła tę barierę ochronną stanowić, musi spełnić następujące warunki:

- tłumaczyć w sposób dostateczny znane fakty;
- musi być możliwa do zweryfikowania przez konsekwencje, które z niej wynikają;
- musi dotyczyć istotnych dla danej nauki zdarzeń i ma moc teorii twórczą;
- musi być zdaniem wysoce prawdopodobnym, którego słuszność wstępna polega na tym, że jest zdaniem niesprzecznym z udowodnionymi już twierdzeniami danej dyscypliny naukowej [\[5\]](#).

Hipotezy robocze to przypuszczenia, które badacz stawia w odniesieniu do pytania badawczego i które mają zostać zweryfikowane w trakcie badania. Hipotezy te są sformułowane na podstawie dostępnej literatury, wcześniejszych badań oraz teoretycznych założeń. Stanowią one propozycję odpowiedzi na pytanie badawcze i wskazują, jakie wyniki mogą zostać uzyskane w trakcie badania. W zależności od wyników badań hipotezy mogą zostać potwierdzone lub odrzucone.

Hipotezy robocze powinny być sformułowane w sposób precyzyjny i testowalny, co oznacza, że muszą one odnosić się do zjawisk, które można zbadać przy użyciu dostępnych metod badawczych. Warto również, aby hipotezy były realistyczne, czyli oparte na

przesłankach wynikających z wcześniejszych badań oraz zgodne z logiką i teoretycznymi podstawami badania.

Przykładem hipotezy roboczej w kontekście wcześniej podanego pytania badawczego może być następujące stwierdzenie: „Dzieci w wieku przedszkolnym, które uczestniczą w zajęciach prowadzonych metodą nauczania przez zabawę, wykazują wyższy poziom kompetencji społecznych w porównaniu do dzieci, które uczestniczą w zajęciach prowadzonych tradycyjnymi metodami.” Ta hipoteza jest konkretna, odnosi się do określonych zmiennych (metoda nauczania i poziom kompetencji społecznych) oraz można ją zweryfikować empirycznie poprzez przeprowadzenie odpowiednich badań.

Rola pytania badawczego i hipotez roboczych

Pytanie badawcze i hipotezy robocze pełnią kluczową rolę w procesie badawczym, ponieważ wyznaczają kierunek i strukturę całego badania. Pytanie badawcze determinuje, jakie dane będą zbierane, jakie metody zostaną zastosowane oraz w jaki sposób będą analizowane wyniki. Z kolei hipotezy robocze stanowią podstawę dla formułowania celów badania oraz planowania analizy danych. To właśnie na podstawie hipotez badacz decyduje, jakie zmienne będą mierzone oraz jakie zależności między nimi będą analizowane.

W trakcie realizacji badań hipotezy robocze mogą ulegać modyfikacjom, zwłaszcza jeśli w trakcie zbierania danych lub ich analizy okaże się, że pierwotne założenia były błędne lub niekompletne. Elastyczność w podejściu do hipotez roboczych jest ważna, ponieważ pozwala na dostosowanie procesu badawczego do rzeczywistych wyników i odkryć, które mogą pojawić się w trakcie badania.

Pytanie badawcze i hipotezy robocze mają również istotne znaczenie w kontekście prezentacji wyników badania. To właśnie do nich odnoszą się wnioski i interpretacje wyników, co nadaje

badaniu spójność i pozwala na zrozumienie, w jaki sposób uzyskane dane odpowiadają na postawione wcześniej pytanie badawcze. Dlatego też sformułowanie pytania badawczego oraz hipotez roboczych wymaga staranności, dokładności oraz głębokiej refleksji nad badanym problemem, aby badanie mogło przynieść wartościowe i rzetelne wyniki.

Poniżej przykład z metodologii pracy mgr z pedagogiki

Podstawowym problemem badawczym niniejszej pracy jest pytanie: Jaki obraz rodziny wyłania się z rysunków dzieci przedstawiających życie rodzinne? Pomocnicze problemy badawcze zawierają się w pytaniach:

- 1. Czy rysunki dzieci przedstawiają obiektywny, czy też wymarzony obraz rodziny?*
- 2. Czy w swoich rysunkach dzieci potrafią wyrazić uczucia łączące ich z najbliższymi członkami rodziny?*
- 3. Czy badane rysunki zawierają wyraziste informacje o stanach psychicznych dziecka?*
- 4. Czy na podstawie badanych rysunków dzieci można dostrzec błędy wychowawcze popełniane przez rodziców?*

Po określeniu problemów badawczych koniecznością staje się posiadanie określonej wiedzy, która pozwoli badaczowi na pewne przewidywane efektów badań i postawienie hipotez badawczych.

Na potrzeby niniejszej pracy określono hipotezę główną oraz cztery hipotezy pomocnicze. Hipoteza główna zawiera się w stwierdzeniu: Z rysunków dzieci wyłania się obraz rodziny stanowiącej podstawę egzystencji dziecka.

Hipotezy pomocnicze brzmią:

- 1. Rysunki dzieci w zdecydowanej większości zawierają obiektywny obraz rodziny, jednak ze skłonnościami do*

jego idealizowania.

2. *Na podstawie rysunków dzieci bardzo łatwo można określić uczucia ich autorów z poszczególnymi członkami rodziny.*
3. *Rysunki dzieci stanowią doskonałe narzędzie do poznania ich psychiki i uczuć łączących ich z najbliższymi członkami rodziny.*

Na podstawie rysunków dzieci można diagnozować błędy wychowawcze popełniane przez rodziców i wypracowywać metody ich eliminowania.

---

[1] T. Pilch, T. Baumann: *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2001, s. 44.

[2] J. Sztumski: *Wstęp do metod i techniki badań społecznych*, Wydawnictwo Śląsk, Katowice 1999, s. 51.

[3] T. Pilch, T. Bauman: *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2001, s. 45.

[4] T. Pilch, T. Bauman: *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2001, s. 46.

[5] Tamże, s. 49.

Jeśli potrzebujesz pomocy w pisaniu nowej pracy z pedagogiki, to polecamy serwis [pisanie prac z pedagogiki](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac.